

СТРУКТУРНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У 2010-2020 РР.

Рівненський державний гуманітарний університет

Анотація. У статті сформульовано основні цілі структурної та інноваційної політики України на сучасному етапі та подано конкретні результати, які можна буде досягнути.

Ключові слова: структурна політика; цілі структурної політики; інноваційна політика.

STRUCTURAL AND INNOVATION POLICY OF UKRAINE IN 2010-2020

Abstract: The article formulates the main goals of structural and innovation policy of Ukraine at the present stage and presents specific results that can be achieved.

Keywords: structural policy; goals of structural policy; innovation policy.

Завдання органів державного і регіонального управління – обрати адекватну стратегію структурних зрушень, що ґрунтуватиметься на раціональному використанні соціально-економічного потенціалу, національного багатства, зосередженого у регіоні, залученні інноваційних технологій, використанні конкурентних переваг територій [1, с.93].

Формулювання *сукупності цілей політики* є засадничим. У довгостроковій перспективі структурна політика має забезпечити позитивні системні зміни та зрушення як провідного напрямку модернізації національної економіки шляхом державного регулювання характеру, напрямів і темпів структурних пропорцій в економіці в умовах дії ринкових механізмів регулювання і тенденцій глобалізації соціально-економічних процесів. Послідовне та виважене структурне регулювання має орієнтуватися на [2, с.194]: реалізацію національних переваг; забезпечення економічної безпеки України; прискорення її інтеграції в сучасну світову господарську систему. Такими є засади формування оптимальної структури національної економіки.

Головним результатом реалізації державної структурної політики має бути реформування всієї економічної системи, яке впливає на основні макроекономічні пропорції та структурні зв'язки, а також формує структурні взаємодії національної економічної системи із системою світового господарства [3, с.182].

Доцільно виділити такі групи цілей: базові цілі здійснення структурних змін; цілі, спрямовані на усунення дії стримуючих чинників; цілі, пов'язані з ліквідацією існуючих диспропорцій у структурі економіки; ключові перспективні цілі; цілі, пов'язані з політикою інновацій.

Базові *цілі структурної політики*, на нашу думку, повинні бути сформульовані так: – підвищення економічної ефективності економіки шляхом швидкого переміщення необхідних засобів /ресурсів з галузей менш продуктивних і ефективних у галузі високорентабельні та високотехнологічні; – підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та послуг на світових ринках шляхом формування сучасної економічної структури та її про-експортної орієнтації; – використання процесу структурних змін з метою обмеження впливу різного роду бар'єрів розвитку, насамперед ресурсних, енергетичних, екологічних, демографічних; – модернізація економіки шляхом підтримки галузей, для яких характерним є високий рівень технічного, технологічного й організаційного розвитку, інноваційна активність; – прискорення економічного зростання, забезпечення високого рівня економічної активності /зайнятості та належного соціального захисту населення.

Подібні цілі структурної політики Польщі зустрічаємо в працях польських і вітчизняних науковців. Також наведені цілі значною мірою корелюють з цілями структурного розвитку, які конкретизовані в інтегрованих методичних рекомендаціях Європейської Комісії (2007 р.) для країн ЄС, а також з пріоритетними напрямками та цілями реформування національних економік, запропонованими Радою Європи (2008 р.).

Для усунення стримуючих чинників першочерговими й основними цілями структурної політики держави мають стати [4, с.179]: – підвищення інноваційної активності й випереджальний розвиток високотехнологічного сектора економіки; – стимулювання економічного зростання і підвищення ефективності виробництва на мікрорівні через підтримку ланцюжків імпортозаміщення, експортних контрактів та використання інших непрямих інструментів; – зниження трансакційних витрат діяльності підприємств за рахунок розвитку інститутів ринків товарів, послуг, праці й капіталу, формування інфраструктури забезпечення підприємницької діяльності; – припинення прямого і непрямого субсидування неефективних підприємств, ефективна селекція працездатних підприємств, підвищення дієвості інституту банкрутств, реструктуризація неефективного сектора економіки; – стимулювання процесів реструктуризації та реформування підприємств, підвищення їхньої ефективності, сприяння процесам інтеграції та утворення великих ефективних і конкурентоспроможних компаній при всебічному сприянні розвитку малого та середнього бізнесу; – реалізація цільових програм розвитку інфраструктури транспорту, зв'язку та телекомунікацій, формування конкурентного середовища, створення рівних і передбачуваних умов економічної діяльності у державі.

Зрозуміло, що цілі, пов'язані з ліквідацією існуючих диспропорцій у структурі економіки, є найбільшою мірою ситуативними і підлягають постійному коригуванню в процесі реалізації політики структурних змін.

Для реалізації основних напрямів структурної політики в сучасних умовах держава повинна спрямовувати свої дії на досягнення таких *ключових цілей* [3, с.182]: – розвиток нових галузей, що сприяють загальному підвищенню ефективності промислового виробництва; – стимулювання інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності виробництв; – сприяння розвитку галузей, конкурентоспроможних на світовому ринку виробництв, що забезпечують значну частину експортної продукції; – забезпечення сприятливих економічних і фінансових умов для активізації виробничої діяльності, розвитку добросовісної конкуренції; – формування та розвиток внутрішнього ринку; – впровадження світових стандартів якості продукції та захисту навколишнього середовища; – згортання частини виробництв у депресивних галузях економіки.

Ще один аспект, на який звертають особливу увагу дослідники – це *зв'язок структурної політики з інноваційною політикою*. Як вказує Н. Попадинець [3, с.180], політика забезпечення структурних зрушень має бути доповнена заходами інноваційного впливу щодо подолання основних проблем у найбільш значущих секторах економіки. У сучасних умовах очевидно, що саме інноваційний характер відтворювальної моделі має стати основою структурної трансформації при становленні ефективної ринкової економіки України. Із цього випливає, що у відносно найближчій перспективі повинні бути визначені бажані структурні зміни й відповідно вироблений адекватний механізм державного втручання в їхню реалізацію. Тут можна виділити декілька етапів державної структурної політики на підтримку / формування інноваційної політики:

Етап 1. Відтворення технологічної бази галузей, продукція яких користується стабільним попитом на сформованих ринках. При цьому ринкові «ніші» можуть бути розширені за рахунок активного імпортозаміщення. Інновації мають бути орієнтовані насамперед на модернізацію наявних виробництв на основі ресурсозберігаючих технологій та поліпшення споживчих властивостей продукції. Основна проблема першого етапу – створення економічних, інфраструктурних та інституційних основ переходу до інвестиційної стадії розвитку держави. На цьому етапі вирішуються такі завдання: зміцнення науково-технічного потенціалу; поліпшення умов для розвитку легального підприємництва та підтримки добросовісної конкуренції; стимулювання інвестицій у найбільш передові й найбільш високоспеціалізовані виробництва; розвиток внутрішнього попиту; впровадження світових стандартів якості продукції та захисту навколишнього середовища.

Етап 2. Створення виробництв, що реалізують новітній технологічний розвиток, і вихід на внутрішній і зовнішній ринки з наукомісткою продукцією світового рівня. Результатом має стати забезпечення конкурентних позицій у перспективних секторах ринку, де вітчизняна продукція не була раніше представлена, а в окремих випадках – формування нових областей попиту, в задоволенні якого вітчизняна наукомістка продукція відігравала б домінуючу роль. Дії держави на цьому етапі мають бути спрямовані на створення та вдосконалення механізмів: активізації «людського чинника»; залучення у великих масштабах приватних інвестицій; впорядкування захисту і використання об'єктів інтелектуальної власності; створення й підтримки необхідної інфраструктури інноваційного розвитку; взаємодії науки та виробника.

Етап 3. Державна підтримка інноваційної інфраструктури, створення передумов перемикання попиту на вітчизняні інновації, інформаційна підтримка промислового виробництва, зміцнення зв'язків науки з виробництвом.

Кожна із вказаних цілей у процесі реалізації відповідними суб'єктами структурної політики розгортається у вигляді відповідного «дерева цілей». У процесі їхнього виконання суб'єкт політики повинен виконувати функцію координації діяльності щодо досягнення цих цілей у вертикальному (організація діяльності інституційних / структурних підрозділів) і горизонтальному (узгодження різних видів діяльності, які існують та формуються в рамках економічної системи) розрізах економіки. Про це зокрема говориться в [5, с.107].

Задані цілі (горизонтальні та вертикальні) задають напрями структурного реформування, по кожному з яких визначаються індикатори виконання цілей. «Коректне встановлення індикаторів відповідно зі стратегічними цілями по кожному з пріоритетів – необхідна складова забезпечення механізмів моніторингу та оцінки виконання стратегічної програми, а також визначення інституціональної системи її імплементації. Відсутність індикаторів унеможливує контроль за виконанням стратегії. Аналіз показує, що по низці напрямів реформування досить складно визначити індикатор (це особливо стосується гуманітарної сфери), у таких випадках мають встановлюватися цільові завдання, спрямовані на чіткий результат» [6, с.65].

З огляду на сказане вище, враховуючи багатовекторність і багатокомпонентність національної економіки, говорити про якусь оптимальну / збалансовану структуру економіки на будь-якому рівні, або встановлювати відповідні чіткі структурні планові показники практично неможливо. Єдине, що в цьому випадку може стати справді дієвим – це орієнтація на досягнення цілей розвитку. Перелічені вище групи цілей дозволять досягнути таких взаємопов'язаних конкретних *результатів*:

- виправлення накопичених роками структурних деформацій і запобігання в майбутньому довгостроковій розбалансованості економіки;

- забезпечення структурного маневру в бік збільшення частки галузей, які виробляють продукцію з високим ступенем переробки на базі новітніх технологій, збільшення частки продукції переробних галузей порівняно з добувними і частки високотехнологічної та наукоємної продукції та послуг у ВВП;

- модернізація економіки у різних її формах (соціальна, технологічна, галузева тощо), приведення структури секторів економіки у відповідність до ринкової моделі господарювання, перетворення малоефективних інститутів економіки в інститути, які відповідають вимогам сучасної ринкової економіки, реструктуризація збиткових секторів економіки;

- перехід від спаду до економічного зростання національної економіки, забезпечення сталих темпів зростання виробництва продукції та послуг;

- вихід на світові ринки з конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринках якісною продукцією завдяки впровадженню новітніх технологій і на цій основі підвищення конкурентних переваг національної економіки;

- розвиток і перебудова економічної системи загалом, окремих галузей і секторів економіки, підприємств, ринків у процесі глобальних і регіональних інтеграційних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України / О. І. Амоша, С. С. Аптекар, М. Г. Білопольський, С. І. Юрій та ін. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. 848 с.
2. Свінцов О. М., Скірка Н. Я., Гаврилко П. П. Національна економіка: теоретичні аспекти оптимізації структури. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.4. С.187-196.
3. Попадинець Н. М. Стратегічні цілі державної структурної політики України. Регіональна економіка. 2014. №1. С.175-183.
4. Hyclak K. Przyczyny i skutki kryzysu gospodarczego w strefie euro na przykładzie krajów PIGS. Uniwersytet Rzeszowski. Wydział Ekonomii. Rzeszów, 2015. 38 s.
5. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління. К.: КНЕУ, 1999. 384 с.
6. Луцков В. О. Алгоритм формування структурної політики на основі досвіду країн ЄС. Вісник Сумського державного університету. Серія: економіка. 2015. №1. С.54-66.

Пелех Оксана Богданівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, e-mail: peleho@ukr.net

Pelekh Oksana B. - Doctor of Economic Sciences, Professor of the Management Department, Rivne State Humanitarian University, Rivne, e-mail: peleho@ukr.net